

Олександр ЛИСЕНКО

доктор історичних наук, професор,
завідувач відділу історії України періоду Другої світової війни,
Інститут історії України НАН України
(Київ, Україна), ukr2ww@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4003-6433>

Олександр МАЄВСЬКИЙ

кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник,
відділ історії України періоду Другої світової війни,
Інститут історії України НАН України
(Київ, Україна), alexandermaievskiy@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9926-3270>

Неминуча війна

DOI: <https://doi.org/10.15407/uhj2022.04.071>

УДК: 94(477):355.1«2022»

Анотація. Мета статті полягає у спробі осмислення феноменології повномасштабної війни Російської Федерації проти України, аналізі її історичних передумов, міжнародних, ідеологічних, політичних, економічних, етнопатристичних, соціокультурних, конфесійних, ментальних контекстів. **Методологічну основу** становить комбінація відповідних міждисциплінарних підходів і дослідницьких процедур, теоретичні напрацювання провідних фахівців історії війн, конфліктології, політології, міжнародного права, соціальної психології, воєнної антропології, усної історії й історії повсякдення, а також сучасний термінологічний апарат. **Наукова новизна** та висновки. Здійснено ретроспективу українсько-російських відносин крізь призму нинішньої війни, у міждисциплінарному полі осмислення котрої перебувають її історичні передумови, причини, можливі наслідки, міжнародно-правові, ідеологічні, політичні, дипломатичні, воєнні, економічні, соціальні, етнічні, конфесійні, морально-психологічні й інші аспекти. Активне опрацювання історичних компонентів цієї проблематики дає змогу не лише концептуалізувати, а також теоретизувати її, але й вийти на низку важливих узагальнень і практичних рекомендацій.

Ключові слова: війна Росії проти України 2014–2022 рр., передумови війни, суспільні уявлення, імперське мислення, гібридна експансія, мотивація політичних рішень, пропаганда.

Історію світу по завершенні Другої світової можна поділити на два періоди: до та після розпаду СРСР. Те, що Радянський Союз розпочав ту війну як агресор, а завершив її у стані переможців свого колишнього союзника – нацистської Німеччини, належить до найбільших парадоксів минулого сторіччя. Міжнародно-правові наслідки глобального збройного протистояння, закріплені в низці актів, а інституційно – у створенні Організації Об'єднаних Націй, перетворили СРСР на геополітичного гравця, з яким змушені були рахуватися найвпливовіші держави світу. Того, про що Й.Сталін і його найближче оточення лише мріяли в 1930-х рр., виявилось вже замало у середині 1940-х рр.: вони прагнули перетворити країну з регіонального лідера на світового гегемона. І союзники по антигітлерівській коаліції неабияк посприяли в реалізації цих амбітних планів (про що точно пошкодували незабаром). Ще під час війни, на Тегеранській та Кримській конференціях, вони пішли на критичні поступки комуністичному диктаторові в питаннях повоєнного устрою світу й конфігурації

кордонів у Центрально-Східній Європі. Москва сповна скористалася новими можливостями, анексувавши або взявши під повний контроль усі держави вздовж західного кордону. О.Зубкова вказала на неоднозначність нового статусу СРСР:

«Проект відновлення імперії, який Сталін почав реалізовувати ідеологічно у середині 1930-х рр., а на практиці в 1939 р., після війни де-факто отримав право на легітимність. Територіальні надбання Радянського Союзу у вигляді Прибалтики, Західної України, Західної Білорусії й Бессарабії де-юре не були визнані впливовими країнами, але ніхто офіційно не опротестував їх. [...] Задоволення великодержавних амбіцій Сталіна, як і проект відновлення імперії, виявилось справою вельми дорогоювартісною. За них довелося платити – роздутим військово-промисловим комплексом, низьким рівнем життя населення, придушенням інакомислення й політичною нестабільністю в національних регіонах. Головне, нові території так і не стали в повному сенсі радянськими. Врешті-решт проект відновлення імперії провалився, але це стало очевидним лише 1991 р.»¹.

Попри дискусійність деяких із цих положень, слід констатувати, що загалом у політичній практиці радянської верхівки комуністичний проект тісно переплітався з імперським. Зрештою обидва вони завершилися повним фіаско й розпадом СРСР. Це – основа ресентименту багатьох сучасних російських політиків та пересічних громадян, в яких ностальгія за «потужною державою» трансформувалася у жагуче прагнення реваншу будь-якою ціною.

Утім, існувала одна принципова обставина, непідвладна навіть радянському вождеві: він не міг розраховувати на досягнення якісної переваги, чи, принаймні, паритету в індустріальних технологіях. Цього не здатна була забезпечити ані автаркія, ані набуття (завдяки купівлі чи викраденню в найрозвиненіших країн) новітніх технологій. Того ж, що вдавалося здобути, виявилось замало, аби розраховувати на гідне суперництво із Заходом. Та це не зупинило Й.Сталіна, котрий кинувся у відчайдушне змагання найпотужніших військово-промислових комплексів світу. Усвідомлюючи реальний стан справ, радянська верхівка намагалася компенсувати вади власної економічної системи іншими опціями: формуванням глобальної розвідувальної мережі, підкупом і шантажем провідних представників політикуму, наукової й мистецької еліти, громадських та релігійних діячів, розгортанням пропагандистської діяльності, спрямованої назовні, а також організацією численних «спецоперацій» – політичних або економічних криз, заколотів, переворотів, локальних збройних конфліктів, покликаних відволікти увагу суперників, посіяти невпевненість, підштовхнути до контактів на вигідних для Москви умовах. Фактично військово-політичне керівництво СРСР упродовж багатьох років вело «гібридні війни» проти інших країн і всередині них. При цьому власному суспільству все це пояснювалося начебто необхідністю «протистояти ворожому капіталістичному оточенню», «захищати завоювання соціалізму». Це можна вважати однією з ключових тез для пояснення зовнішньої (а багато у чому і внутрішньої) політики сучасного керівництва Російської Федерації.

Якщо Й.Сталін «збирав землі», то після розпаду СРСР Росія відкотилася до своєрідної «нульової позначки»: оформлений де-юре суверенітет колишніх союзних республік помітно ускладнював розрахунки на подальше утримування їх в орбіті Москви. У зв'язку з цим ще за часів президента Б.Єльцина почалося вироблення таємної стратегії, спрямованої, з одного боку, на визнання Заходом прав Росії на своєрідну «сферу впливу» у цьому регіоні, а з іншого, – на реальний контроль Кремля над

¹ Зубкова Е. Преодоление войны – преодоление победы: советская повседневность и стратегии выживания (1945–1953) // Победители и побеждённые: От войны к миру: СССР, Франция, Великобритания, США (1941–1950) / Под ред. Б.Физелер, Н.Муан. – Москва, 2010. – С.19–20.

пострадянським простором. Комбінуючи політичні, дипломатичні, економічні засоби, російське керівництво поступово узалежнювало передовсім європейські країни від своїх енергоносіїв, посилювало вплив у міжнародних інституціях, а також намагалося диктувати «правила гри» у СНД, Митному союзі та інших організаціях.

Особливе місце у цих планах і заходах відводилося Україні. Трактуючи українські землі як нібито «споконвічний єдиний східнослов'янський простір», російські правителі, значна частина політичної, інтелектуальної еліт і пересічних громадян сприймали Україну як органічну, невід'ємну складову того, що становить сутність концепту «російського світу». У цьому простежується давня традиція: будь-які вияви самобутності й ідентичності українців, їхні політичні та цивілізаційно-культурні орієнтири, не пов'язані з Росією, Москва чи Петербург навідріз відкидали як буцімто неприродні, аномальні й украй шкідливі. Не здатна до толерантного, взаємовигідного, рівноправного міжкультурного, міжнаціонального діалогу, російська держава вбачала і продовжує вбачати у зовнішніх впливах винятково негативні властивості. Україна трактувалася як «продукт» чи то католицьких, чи то австрійських, чи то німецьких, польських, західних (як-от останнім часом) «інспірацій».

При цьому домінуючою стратегією національної політики що царату, що радянських або сучасних російських можновладців залишаються забезпечення беззаперечних пріоритетів росіян, обрамлене погано замаскованим шовінізмом, а також повне ігнорування права націй на самовизначення (гасло, деклароване «вождем світового пролетаріату» В.Леніним, але позбавлене реальних можливостей для втілення в умовах більшовицької диктатури). Ця традиційна політична лінія в усі часи була притаманна російській владі й тим, хто її ідеологічно обґрунтовував, інтелектуально, інституційно та економічно підтримував. При цьому, коли йшлося про інтереси імперії, для правителів Росії майже не існувало табу на засоби соціальної/етнічної інженерії. Втім, володіючи величезними адміністративними та силовими ресурсами, вони не завжди прораховували (а потім і не усвідомлювали) пролонговані у часі наслідки своїх кроків. Скажімо, запровадивши для євреїв «смугу осілості», ініціатори цієї акції та їхні послідовники навіть не досягнули того, що суттєво збагатили українське соціокультурне розмаїття, інтелектуально-мистецький потенціал. Відкриті й не дуже оприяминені у зовнішній атрибутиці форми міжетнічної та міжкультурної комунікації задіяли у «плавильному тиглі» України православні, католицькі, юдейські, магометанські й інші елементи, різноманітні способи господарювання, засоби соціальної активності, культурно-мовні особливості тощо. У поєднанні з різноманітними чинниками це сприяло творенню дійсності, що мала низку суттєвих відмінностей порівняно з російською. Попри панування комуністичної диктатури, тривале російщення, в Україні збереглися виразне тяжіння до європейського культурного й соціально-економічного простору, загальнолюдських цінностей, демократичних свобод, а також специфічна ментальність, форми соціальної комунікації, ставлення суспільства до влади.

Аби вибити ґрунт із-під ніг «сепаратистів», у Москві взяли на озброєння теорію «російського світу». Її ідеологічні та доктринальні складові, зорієнтовані на втілення практичні заходи детально розкриті в монографії Л.Якубової². Не зупиняючись на цьому питанні, хотілося б окреслити два аспекти. Перший пов'язаний з обґрунтуванням нібито «історичної спільності» (географічної, культурно-мовної, економічної, ментальної, релігійної тощо) українців і росіян. Одночасно з відвертими фальсифікаціями минулого, притягуванням його «за вуха» до директивних стандартів Кремля, російські апологети цього проекту вдаються і до витончених інтелектуальних операцій. Прикладом може слугувати експлуатація теорії фронтиру з метою цілеспрямованого

² Див.: Якубова Л. «Русский мир» в Україні: на краю прірви. – К., 2018. – 384 с.

«розмивання» відмінностей між двома народами і «стирання» кордонів між країнами. Якщо Ф.Тернер трактував фронтір у контексті стику цивілізаційних потоків, зіткнення старого й нового³, то сучасні спеціалісти надають цій дефініції ширших значень. Деякі з них інтерпретують фронтір як лінію, що для місцевих (регіональних) інтересів визначає межі співпраці, навіть коли кордони стають предметом політичного зацікавлення, а також як взаємопроникнення та суперечливе поєднання різних культурно-цивілізаційних практик, територія зустрічі й контактів різних культур, цивілізацій⁴.

Так, казанський дослідник А.Пастюк стверджує, що коли кордони трактуються як конкретні та всеохопні лінії розмежування суверенітетів, суспільств, країн, народів, безпеки, культури, економіки тощо, то фронтір можна уявити як незриму просторову межу, до якої поширюється спільність ідентичності населення, що виходить поза державні кордони. На його думку, вказані поняття збігатимуться лише у випадку максимальної бар'єрності державних кордонів чи за наявності відкритих конфліктів між населенням. А далі йде таке твердження:

«Для російсько-українського порубіжжя характерні дві ключових властивості фронтіру, що визначають спільність культурно-цивілізаційної ідентичності на цій території. По-перше, нетривале існування новостворених кордонів, а також низький до останнього часу ступінь їх бар'єрності, що обумовлювало високий рівень комунікації між населенням; по-друге, історична спільність прикордонних територій Росії та України, для прикладу, Белгородська й Харківська області практично повністю входили до складу єдиного історичного регіону – Слобідської України, що має власні культурні традиції й ідентичність. У теперішній час культурно-історичний фронтір російсько-українського порубіжжя розповсюджується поза державні кордони»⁵.

М.Крилов і А.Гриценко провели дослідження, під час якого у прикордонних районах України та Росії респондентам пропонувалося, керуючись власними відчуттями, накреслити на схематичній мапі, де були відсутні кордони, межі своєї малої батьківщини. Експеримент показав, що майже в кожному районі у частини учасників вони виходили за державну лінію, що, на переконання авторів, слід розуміти як свідчення «певного рівня спільності ідентичності населення порубіжжя»⁶. У такий спосіб російські фахівці легітимізують зазіхання на українські землі.

Варто також наголосити на релігійній складовій концепту «російського світу». Наприкінці Другої світової війни, згідно зі вказівками Й.Сталіна, розпочалася конфесійна уніфікація України. Завдяки складній процедурі реєстрації храмів і духовництва, на периферію релігійного й суспільного життя виштовхувалися представники Української автокефальної православної церкви, обновленці, католики (в основному через трансфер населення 1944–1946 рр., унаслідок чого спустіли більшість костелів). На Львівському псевдособорі брутально ліквідували греко-католицьку церкву. В оцінці С.Плохія, на колишніх польських територіях, включених до складу СРСР, «Сталін узявся не тільки зсувати державні кордони, а й перероблювати цивілізаційні лінії розлому, які століттями відділяли православний схід від католицького заходу. І хоч ця справа досягла короткострокового успіху, на довшу перспективу її не вистачило»⁷.

³ Див.: Тернер Ф. Фронтір в американській історії / Пер. с англ. Л.И.Петренко. – Москва, 2009. – С.304.

⁴ Gasparini A. Belonging and Identity in the Europe an Border Towns: Self-Centered Borders, Hetero-Centered Borders // Journal of Borderland Studies. – 2014. – P.167.

⁵ Пастюк А.В. Фронтіри культурно-цивілізаційної ідентичності приграничних районів Росії та України // Казанський педагогічний журнал. – 2015. – №4-2 (111). – С.436–440.

⁶ Крылов М.П., Гриценко А.А. Региональная и этнокультурная идентичность в российско-украинском и российско-белорусском порубежье: историческая память и культурные трансформации // Лабиринт: Журнал социально-гуманитарных исследований. – Вып.2. – Иваново, 2012. – С.28–42.

⁷ Плохий С. Ялта: Ціна миру. – Х., 2019. – С.368.

У концепті «російського світу» уніфікація релігійного ландшафту в Україні стала однією з головних несучих конструкцій. Ще з 1943 р., перетворивши Російську православну церкву фактично на одержавлену структуру, просякнуту агентами й інформаторами органів держбезпеки, Кремль почав активно використовувати її для формування в очах світової спільноти власного позитивного образу як толерантної влади – з одного боку, та інструменту психологічного закріпачення всередині країни – з іншого. Незважаючи на всі ці зусилля, прихильність до атеїстичного курсу раз у раз виявляла справжні наміри комуністичного режиму. Нинішня кремлівська верхівка інструменталізувала російське православ'я, домігшись його повного суголося з офіційною пропагандою і тренованою режимом поведінкою натовпу. Це поєднання виявилось не просто дієвим, а вкрай вибухонебезпечним та руйнівним. Експлуатуючи очікування проросійських сил в Україні й ієрархії УПЦ (МП), російські політтехнологи та спецслужби систематично дестабілізували ситуацію в періоди політичної й економічної нестабільності. Окремим важливим напрямом докладання зусиль стало, зокрема, перешкоджання створенню помісної Православної церкви України.

Складною для сприйняття та пояснення, як із позиції політичної логіки й доцільності, так і наукових категорій, є проблема мотивацій правлячої верхівки Російської Федерації та інструментів досягнення їхніх стратегічних (і тактичних) цілей. В інтерв'ю із британським журналістом, дослідником технологій інформаційного впливу П.Померанцевим кореспонденти одного з вітчизняних інтернет-видань зауважили: «Згідно з політичною стратегією madman theory (теорія безумства), необхідно вести себе так, аби переконати державу-супротивника в тому, що ти божевільний і готовий на все». У своєму коментарі автор кількох книжок (зокрема «Ніщо не правда й усе можливо», «Це не пропаганда: Подорож на війну проти реальності»), який тривалий час працював на російському телебаченні, сказав: «Це класична стратегія. Те саме Путін робив у 2014-му. Трамп так любив робити. Але у випадку з Путіним мова вже не про те, щоб зобразити божевільного для досягнення своїх цілей. Це вже історія не про раціональний інтерес і розрахунок варіантів. Вони вже давно не живуть у світі рацію, якщо припустити, що колись у ньому жили». Торкаючись стратегії впливових західних держав у розрізі поточної воєнно-політичної кризи, інтерв'юери висловили припущення, що вона полягає в тому, аби «не дати Україні ні програти, ні перемогти, оскільки і те, й інше пов'язане з ризиками ескалації». П.Померанцев виклав інше бачення: «Насправді на Заході ніхто не мислить категоріями, про які ви говорите. Рамки зовсім інші: коли у тебе криза за участю ядерної держави, найгірше, що може бути, – це розростання конфлікту до Третьої світової війни. Це і є відправний пункт: як зробити, щоб мінімізувати ризик конфлікту із застосуванням ядерної зброї». Оскільки Росія діє ірраціонально, «якраз про це у Вашингтоні лише тепер стали замислюватися: як чинити з ядерною державою, що веде себе як шизофренік. Це нова й велика проблема для всіх. Усі існуючі теорії побудовані на тому, що в ядерних наддержав є певний рівень відповідальності. А тут усе, як у класичному голлівудському бойовику, де терористи захопили ядерну зброю. Це вже всі розуміють, але не існує жодної теорії, яка б пояснила, що з цим робити»⁸.

На перший погляд може здатися, що диктатура В.Путіна позбавляє режим необхідності зважати на власний народ. Насправді це не так. Саме для того, аби суспільство (принаймні його більшість чи критична маса) було готовим сприймати будь-які політичні меседжі влади і вмотивовано залучатися в її проекти, сформовано потужний пропагандистський апарат. Дуже витратний, він, утім, виправдовує кошти, які на нього виділяються. Мобілізаційний ефект обробки масової свідомості вражає. Причому час майже не вплинув на піддатливість росіян офіційним навіюванням. Посол США у СРСР 1953–1963 рр. Дж.Кеннан зафіксував свої враження, котрі практично рівною мірою можуть бути віднесені як до радянської доби, так і до нинішньої Росії:

⁸ Що робити з ядерною країною, яка веде себе як шизофренік: Інтерв'ю з Пітером Померанцевим (М.Крігель, Р.Романюк)// Українська правда. – 2022. – 12 липня [Електронний ресурс]: <https://www.prawda.com.ua/articles/2022/07/12/7357592/>

«Доведено, що важливі для радянських людей речі – не ті що існували, а ті, які, повинні, на їхнє переконання, бути. Необмежений контроль партійно-радянського апарату над мисленням людей, що забезпечував не тільки можливість підтримання їх власною пропагандою, а й недопущення впливу інших джерел примушував цих людей вірити в усе, що завгодно. І не важливо, чи була ця ідея істинною за нашими оцінками. Для людей, які в неї вірили, вона ставала істинною, набуваючи сили та обґрунтованості цієї істини. Люди в пориві ентузіазму могли битися, навіть помирати за неї, коли вірили в її цінність та необхідність. І навпаки, вони могли зненавидіти її, виступати проти й боротися з нею всіма засобами, коли сприймали її як щось осудне»⁹.

Експлуатуючи таку властивість свого населення, російські правителі беззастережно кидаються в авантюри, наслідки яких потім ретельно приховуються та замовчуються. Водночас прищеплений політичною верхівкою вірус «месіанізму» закріплює у психотипі росіян почуття всездозволеності, правовий нігілізм, схильність до насильства і його легітимізацію як ефективного та найпростішого засобу досягнення будь-яких політичних цілей.

Події останніх місяців з усією неспростовною очевидністю демонструють крах імперського мислення кремлівського ґатунку й повну дискредитацію ідеї глобального домінування, зокрема, шляхом нав'язування енергозалежності від РФ, цілеспрямованого коруптування зарубіжних політиків, громадських, релігійних діячів, інтелектуальної й мистецької еліти, втілення інформаційних технологій, спрямованих на формування певних стереотипів масової свідомості, проведення гібридної експансії в усіх її формах, а також вичерпаності потсдамсько-нюрнберзької моделі конструювання світового порядку за неосталінськими лекалами, яку намагаються (безуспішно) реалізувати московські «майстри геополітики».

Як свого часу радянська імперія досягала певних геополітичних успіхів (відразу по Другій світовій війні), а потім, виснажена військово-економічним суперництвом, поступово втрачала позиції, так і путінська недоімперія після кількох вдалих спроб примусити цілі регіони світу «грати» за її правилами скотилася у вир заздалегідь програшної (принаймні в історичній перспективі) війни, економічної й політичної маргіналізації (а згодом і розпаду).

Уважний погляд на зовнішню політику СРСР та Російської Федерації дає підстави стверджувати, що вони завжди намагалися нав'язувати власне трактування правового поля в міжнародних відносинах. Уже згаданий вище Дж.Кеннан влучно схарактеризував таку лінію поведінки:

«В історії Росії існує багато випадків, коротких перемир'їв із супротивниками, але немає жодного прикладу тривалого мирного співіснування зі сусідніми державами, кордони з якими навіть установлювалися за обопільною згодою сторін. [...] Основні зусилля російської дипломатії, що має багато спільного зі Сходом (із використанням для цього найрізноманітніших каналів і засобів, приховуючи істинний стан справ), спрямовані на те, аби викликати у супротивної сторони страх перед могутністю Росії й домогтися поваги та врахування висунутих вимог. [Російські очільники] за своїм власним вибором є противниками тієї частини світу, котра не перебуває під їхнім контролем, і це – керівний принцип їхнього мислення та дій»¹⁰.

⁹ Кеннан Дж. Дипломатія Другої світової війни глазами американского посла в СССР Джорджа Кеннана / Пер. с англ. Л.А.Игоревского, Ю.Д.Чупрова. – Москва, 2002. – С.433–444.

¹⁰ Кеннан Дж. Дипломатія Другої світової... – С.472–473.

REFERENCES

1. Gasparini, A. (2014). Belonging and Identity in the Europe an Border Towns: Self-Centered Borders, Hetero-Centered Borders. *Journal of Borderland Studies*.
2. Kennan, Dzh. (2002). *Diplomatiya Vtoroj mirovoj vojny glazami amerikanskogo posla v SSSR Dzhordzha Kennana*. (Trans. L.A.Igorevskij, & Yu.D.Chuprov). Moskva. [in Russian].
3. Krylov, M.P., & Gritsenko, A.A. (2012). Regionalnaya i etnokulturnaya identichnost v rossijsko-ukrainskom i rossijsko-beloruskom porubezhe: istoricheskaya pamyat i kulturnye transformatsii. *Labirint: Zhurnal sotsialno-gumanitarnykh issledovanij*, 2, 28–42. [in Russian].
4. Pastyuk, A.V. (2015). Frontiry kulturno-tsivilizatsionnoj identichnosti prigranichnykh rajonov Rossii i Ukrainy. *Kazanskij pedagogicheskij zhurnal*, 4-2 (111), 436–440. [in Russian].
5. Plokhii, S. (2019). *Yalta: Tsina myru*. Kharkiv. [in Ukrainian].
6. Ternier, F. (2009). *Frontir v amerikanskoj istorii*. (Trans. L.I.Petrenko). Moskva. [in Russian].
7. Yakubova, L. (2018). *“Russkiy Mir” v Ukraini: na kraiu prirvy*. Kyiv. [in Ukrainian].
8. Zubkova, E. (2010). Preodolenie vojny – preodolenie pobedy: sovetskaya povsednevnost i strategii vyzhivaniya (1945–1953). B.Fizeler, N.Muan (Eds.). *Pobediteli i pobezhdennyye: Ot vojny k miru: SSSR, Frantsiya, Velikobritaniya, SShA (1941–1950)*, 19–20. Moskva. [in Russian].

Oleksandr LYSENKO

Doctor of Historical Sciences (Dr. Hab. in History), Professor,
Head of the Department of History of Ukraine During World War II,
Institute of History of Ukraine NAS of Ukraine
(Kyiv, Ukraine), ukr2ww@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4003-6433>

Oleksandr MAIEVSKYI

Candidate of Historical Sciences (Ph. D. in History),
Senior Research Fellow,
Department of History of Ukraine During World War II,
Institute of History of Ukraine NAS of Ukraine
(Kyiv, Ukraine), alexandermaievskiy@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9926-3270>

Inevitable War

Abstract. The purpose of the article is to attempt to comprehend the phenomenology of the full-scale war of the Russian Federation against Ukraine, to analyze its historical background, international, ideological, political, economic, ethno-national, socio-cultural confessional, mental contexts. **The methodological basis** of the material is a combination of relevant interdisciplinary approaches and research procedures, theoretical developments of leading experts in the history of wars, conflictology, political science, international law, social psychology, military anthropology, oral history and the history of everyday life, as well as modern terminological apparatus. **The novelty and conclusions.** A retrospective of Ukrainian-Russian relations was carried out through the prism of the current war, in the interdisciplinary field of understanding of which are its historical prerequisites, causes, possible consequences, international legal, ideological, political, diplomatic, military, economic, social, ethnic, confessional, moral and psychological and other aspects. Active study of the historical components of this problem makes it possible not only to conceptualize and theorize it, but also to arrive at important generalizations and practical recommendations.

Keywords: Russia’s war against Ukraine 2014–2022, prerequisites for war, public ideas, imperial thinking, hybrid expansion, motivation of political decisions, propaganda.